

Sygn. akt II USK 316/21

POSTANOWIENIE

Dnia 7 października 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z wniosku B. L.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O.
o wysokość emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 7 października 2021 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 21 kwietnia 2020 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 21 kwietnia 2020 r., oddalił apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O. od wyroku Sądu Okręgowego w O. z dnia 30 października 2019 r., zmieniającego decyzję organu rentowego z dnia 30 kwietnia 2019 r. przyznającą ubezpieczonej B. L. prawo do emerytury powszechnej od dnia 1 kwietnia 2019 r. o tyle, że przyznano ubezpieczonej prawo do obliczenia wysokości emerytury poczynawszy od dnia 1 kwietnia 2015 r. bez pomniejszania podstawy obliczenia emerytury o sumę kwot dotychczas pobranych emerytur nauczycielskich, przyznanych na podstawie art. 88 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela.

W wyrokach Sądów *meritii* przyjęto, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r., P 20/16 (OTK-A 2019, poz. 11), stwierdzający niekonstytucyjność art. 25 ust. 1b ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i

rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 291 ze zm., dalej jako ustawa emerytalna lub ustawa), dotyczy także kobiet urodzonych w 1953 r., które przed 2013 r. miały ustalone prawo do emerytury przewidzianej w art. 88 Karty Nauczyciela. Ubezpieczona urodzona w 1953 r., pobierając emeryturę z art. 88 Karty Nauczyciela, nabyła prawo do emerytury w powszechnym wieku po wejściu w życie art. 25 ust. 1b. Powody uznania przez Trybunał Konstytucyjny art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej za niezgodny z Konstytucją RP są identyczne w stosunku do kobiet, które nabyły prawo do wcześniejszej emerytury w oparciu o art. 46 w związku z art. 29 ustawy emerytalnej czy o art. 88 Karty Nauczyciela, którego treść jest tożsama z treścią art. 46 ustawy emerytalnej. Kobiety urodzone w 1953 r., które skorzystały z prawa do wcześniejszej emerytury przed osiągnięciem powszechnego wieku nie miały świadomości, w świetle obowiązującego wówczas stanu prawnego, co do skutków prawnych takiej decyzji w zakresie przyszłych uprawnień z tytułu emerytury powszechnej. Stąd stosowanie wobec nich zawartego w art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej mechanizmu potrącenia kwot pobranych świadczeń z tytułu wcześniejszych emerytur przy obliczaniu podstawy wymiaru emerytury powszechnej stanowi naruszenie zasady zaufania do państwa i stanowionego przez niego prawa (art. 2 Konstytucji RP).

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wniósł organ rentowy, zaskarżając wyrok w całości i domagając się uchylenia zaskarżonego wyroku i rozstrzygnięcia co do istoty sprawy, tj. zmiany wyroku Sądu pierwszej instancji w ten sposób, że obliczając wysokość świadczenia ubezpieczonej należy odjąć kwoty dotychczas pobranych emerytur od sumy składek na ubezpieczenie społeczne i kapitału początkowego, z uwzględnieniem waloryzacji składek i kapitału początkowego, a także zasądzenia od ubezpieczonej na rzecz skarżącego kosztów zastępstwa procesowego przed Sądem Najwyższym, ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w (...).

Skarga kasacyjna została oparta na podstawach naruszenia przepisów prawa materialnego - art. 25 ust. 1b w związku z art. 46 ust. 1 ustawy emerytalnej, przez niewłaściwą wykładnię i uznanie, że art. 25 ust. 1b tej ustawy nie znajduje

zastosowania do kobiet urodzonych w 1953 r., które przed dniem 1 stycznia 2008 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 88 Karty Nauczyciela i pobierały świadczenia z tego tytułu, a w konsekwencji ustalenie wysokości emerytury ubezpieczonej bez pomniejszenia jej podstawy o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur.

We wniosku o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej skarżący powołał się na jej oczywiste uzasadnienie, ponieważ Sąd Apelacyjny orzekł wbrew literalnemu brzmieniu art. 25 ust. 1 ustawy emerytalnej, który rozumiany *a contrario*, w kontekście wyroku Trybunału Konstytucyjnego, nakazuje pomniejszyć podstawę obliczenia świadczenia innego niż wymienione w art. 46 ustawy. Pomniejszeniu podlega więc także emerytura powszechna nauczycielki urodzonej w 1953 r., której wcześniej przyznano prawo do emerytury nauczycielskiej przed ukończeniem wieku 55 lat.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Wniosek o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej został oparty na przesłance jej oczywistego uzasadnienia (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.).

Przesłanka oczywistej zasadności skargi, przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że doszło do kwalifikowanego naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2013 r., III SK 19/13, LEX nr 1402642 oraz z dnia 3 grudnia 2014 r., III PK 75/14, LEX nr 1621619), a przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2007 r., III CSK 216/07, LEX nr 560577 oraz z dnia 20 marca 2014 r., I CSK 18/14, LEX nr 1522063). Skarżący jest w tym

zakresie zobowiązany do sformułowania w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania odpowiednich wywodów potwierdzających tę okoliczność, a należy pamiętać, że o oczywistości naruszenia prawa możemy mówić jedynie, gdy w rozpoznawanej sprawie doszło do sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2013 r., III SK 43/12, LEX nr 1331343 oraz z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15, LEX nr 1844092 oraz powołane tam orzecznictwo). Oznacza to, że skarżący musi wskazać, w czym - w jego ocenie - wyraża się „oczywistość” zasadności skargi oraz podać argumenty wykazujące, iż rzeczywiście skarga jest oczywiście uzasadniona. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi bowiem wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Skarżący powinien więc w wywodzie prawnym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającą na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006 nr 4, poz. 75; z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 9 marca 2012 r., I UK 370/11, LEX nr 1215126; z dnia 1 stycznia 2012 r., I PK 104/11, LEX nr 1215774).

W rozpoznawanej sprawie brak jest argumentów, które dawałyby podstawę do przyjęcia, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Zauważyć trzeba, że Sąd Apelacyjny w swoim rozstrzygnięciu zastosował wykładnię art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej w stosunku do kobiet urodzonych w 1953 r., obowiązującą w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r., P 20/16. Trybunał Konstytucyjny w powołanym orzeczeniu - uznając niekonstytucyjność art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 września 2017 r., w zakresie, w jakim dotyczy on urodzonych w 1953 r. kobiet, które przed dniem 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 tej ustawy - wyłączył stosowanie przewidzianego w tym przepisie mechanizmu potrącenia kwot pobranych świadczeń z tytułu wcześniejszych emerytur przy obliczaniu podstawy wymiaru emerytury powszechnej wobec kobiet urodzonych w 1953 r. Uzasadniając takie rozstrzygnięcie Trybunał podkreślił, że co do zasady,

wprowadzenie mechanizmu potrącenia odpowiadało w swym zasadniczym wymiarze podstawowym elementom obowiązującego systemu emerytalnego (systemu zdefiniowanej składki). System ten uzależnia wysokość emerytury od długości trwania okresu aktywności zawodowej oraz wysokości składek odprowadzanych na ubezpieczenie emerytalne, zatem posłużenie się rozwiązaniem, które - w ramach gromadzonego przez daną osobę kapitału - uwzględnia pobrane świadczenia emerytalne przysługujące na podstawie szczególnych rozwiązań, nawiązuje wyraźnie do kapitałowego charakteru nowego systemu emerytalnego. Zakłada bowiem, że przyznanie powszechnego świadczenia emerytalnego, finansowanego ze składek płaconych przez ubezpieczonego, nie może jednocześnie abstrahować od wcześniejszego pobierania świadczeń przez tę samą osobę. Niemniej jednak ust. 1b został dodany do art. 25 ustawy emerytalnej ustawą z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2012 r., poz. 637, dalej jako ustawa zmieniająca), która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2013 r. (art. 22 ustawy zmieniającej). Przepisy ustawy zmieniającej nie przewidywały innych reguł intertemporalnych.

Orzekając o niekonstytucyjności art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej w stosunku do kobiet urodzonych w 1953 r., Trybunał Konstytucyjny podkreślił, że na tle art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej można wyodrębnić trzy grupy ubezpieczonych urodzonych w latach 1949-1968. Pierwsza grupa obejmuje osoby, które przeszły na wcześniejszą emeryturę w wieku 55 lat i uzyskały powszechny wiek emerytalny do końca 2012 r. oraz złożyły wniosek o ustalenie emerytury przed dniem 1 stycznia 2013 r. Drugą grupę stanowią osoby, które przeszły na wcześniejszą emeryturę i uzyskały powszechny wiek emerytalny przed końcem 2012 r., lecz z wnioskiem o ustalenie emerytury wystąpiły dopiero po dniu 1 stycznia 2013 r. Trzecia grupa to osoby, które pobierały wcześniejszą emeryturę, ale powszechny wiek emerytalny uzyskały po dniu 1 stycznia 2013 r. i po tym terminie wystąpiły z wnioskiem o ustalenie emerytury. Do grupy pierwszej nie znajduje zastosowania art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej. Zakresem tego przepisu, w świetle uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2017 r., III UZP 6/17 (LEX nr 2374973), objęte zostały natomiast osoby z grupy drugiej i trzeciej. Do grupy trzeciej należą kobiety

urodzone w 1953 r., bowiem wiek emerytalny (60 lat) osiągnęły po zmianach dokonanych ustawą zmieniającą tj. po dniu 1 stycznia 2013 r. W ocenie Trybunału, wprowadzenie do ustawy emerytalnej mechanizmu potrącania kwot pobranych świadczeń z tytułu wcześniejszej emerytury przy obliczaniu podstawy emerytury powszechnej dla kobiet urodzonych w 1953 r. nastąpiło z naruszeniem zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa (art. 2 Konstytucji RP). Ubezpieczone, które zdecydowały się przejść na wcześniejszą emeryturę, nie miały - w momencie podejmowania tej decyzji na podstawie obowiązującego wówczas stanu prawnego - świadomości co do skutków prawnych, jakie może ona wywoływać w sferze ich przyszłych uprawnień z tytułu emerytury powszechnej. Trybunał zważył, że nie mogły przewidzieć, że przejście na emeryturę jeszcze przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego, będzie wiązało się z pomniejszeniem zgromadzonego kapitału o pobrane świadczenia. Nie spodziewały się, że fakt wypłacania świadczeń emerytalnych wpłynie na sposób ustalania wysokości świadczenia w ramach emerytury powszechnej. Dodatkowo Trybunał zaznaczył, że kobiety te przez cztery lata mogły realizować swoje uprawnienia w oparciu o obowiązujący przed 2013 r. stan prawny. Natomiast zasady ustalania wysokości świadczeń emerytalnych, wypłacanych kobietom urodzonym w latach 1949-1952, które przeszły na tych samych warunkach na emeryturę wcześniejszą, pozostały niezmienione. Zdaniem Trybunału, skoro ustawodawca w ramach nowego zreformowanego systemu stworzył pewnej grupie osób możliwość przejścia na emeryturę na uprzednich, korzystniejszych zasadach, to działając w zaufaniu do prawa, mogły one w sposób uprawniony oczekiwać, że ich uprawnienia będą realizowane w oparciu o te zasady. Nie ma tu znaczenia, że miały one świadomość kapitałowego charakteru nowych regulacji, które będą podstawą ustalania wysokości emerytury kolejnych roczników. Jeżeli w tym systemie ustawodawca zrobił wyjątek w stosunku do pewnej grupy kobiet, to w takich okolicznościach sama świadomość pozostawania w uprzywilejowanej sytuacji oraz znajomość nowych zasad systemu emerytalnego opartego na kapitalizacji składek nie oznacza powinności liczenia się z możliwością objęcia tej grupy osób nowymi uregulowaniami. Podejmowanie decyzji o przejściu na wcześniejszą emeryturę nie może wiązać się z pozostawaniem w niepewności co do ukształtowania ich sytuacji

prawnej w przyszłości, jeżeli jest konsekwencją decyzji podjętych w oparciu o obowiązujący stan prawny. Rozpoczęcie realizacji prawa do wcześniejszej emerytury, która bezpośrednio wpływa na wysokość emerytury powszechnej - w oparciu o zasadę zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa - stanowi podstawę uzasadnionego oczekiwania, że ustawodawca nie zmieni w sposób niekorzystny „reguł gry” w stosunku do osób korzystających ze swoich uprawnień na zasadach wskazanych w ustawie. Nie będzie tym samym pułapką dla tych, którzy w zaufaniu do obowiązującego prawa, określającego w dodatku horyzont czasowy wypłacanych świadczeń i zasad ich realizacji, skorzystali ze swoich uprawnień. Obowiązkiem ustawodawcy jest określenie skutków finansowych regulacji prawnych i podejmowanie racjonalnych decyzji w oparciu o możliwości finansowe państwa w odpowiedniej perspektywie czasu. Zasada zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa wyklucza możliwość formułowania obietnic bez pokrycia bądź nagłe wycofywanie się państwa ze złożonych obietnic lub ustalonych reguł postępowania. Stanowi to bowiem niedopuszczalne nadużywanie pozycji przez organy władzy względem obywateli. Dotyczy to w szczególności sytuacji, w której obywatel, układając swoje interesy, podejmuje decyzje dotyczące długiej perspektywy czasu i przewiduje ich konsekwencje na podstawie obowiązującego stanu prawnego. Zmiana tego stanu oznacza wówczas zaskoczenie, którego w danych okolicznościach obywatel nie mógł przewidzieć, a tym samym dostosować się do nowej sytuacji, w sposób, który nie wyrze negatywnych konsekwencji w sferze jego uprawnień. Skoro ustawodawca wprowadził możliwość skorzystania z korzystniejszych regulacji, wskazując jednocześnie horyzont czasowy realizacji uprawnień, jego obowiązkiem było zagwarantowanie wypłaty świadczeń w tym okresie. Zdaniem Trybunału, wprowadzając zmiany ustawodawca powinien preferować rozwiązania najmniej uciążliwe dla jednostki i ustanawiać regulacje, które ułatwią adresatom dostosowanie się do nowej sytuacji. Ustawodawca, dokonując zmian regulacji wobec kobiet urodzonych w 1953 r., zmienił skutki prawne ich decyzji podejmowanych w innym stanie prawnym. Niektóre kobiety nawet po czterech latach po przejściu na wcześniejszą emeryturę, dowiedziały się, że wypłacone im świadczenia emerytalne pomniejszą podstawę ustalenia wysokości emerytury

powszechnej. Dlatego też Trybunał stwierdził, że art. 25 ust. 1b ustawy w stosunku do kobiet urodzonych w 1953 r. jest niezgodny z wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadą zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa.

Z szeroko przytoczonej treści uzasadnienia wyroku P 20/16 wynika więc, że oceniając zgodność art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej z Konstytucją RP Trybunał Konstytucyjny położył szczególny nacisk na wiek uprawnionych kobiet (tj. tych, które osiągnęły powszechny wiek emerytalny 60 lat po dniu 1 stycznia 2013 r., czyli po dacie wejścia w życie ustawy zmieniającej, a więc urodzonych w 1953 r.), a nie na podstawę pobieranych przez nie wcześniejszych emerytur, podlegających potrąceniu w myśl art. 25 ust. 1b tej ustawy. Stąd nie można zasadnie twierdzić, jak chce skarżący, że na mocy omawianego wyroku Trybunału Konstytucyjnego wyłączeniu spod mechanizmu potrącania, opisanego w art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, podlegają wyłącznie kobiety urodzone w 1953 r., które przed dniem 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 tej ustawy. W art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej ustawodawca wymienił bowiem świadczenia, których wcześniejsza wypłata podlega potrąceniu od wysokości emerytury, o której mowa w art. 24 ustawy emerytalnej - są to „emerytury wypłacone na podstawie przepisów art. 26b, art. 46, art. 50, art. 50a, art. 50e, art. 184 lub art. 88 Karty Nauczyciela”. Wszystkie te emerytury są świadczeniami wypłacanymi wcześniej, a więc przed uzyskaniem przez zainteresowanego powszechnego wieku emerytalnego.

Nie można także stracić z pola widzenia, że po wyroku Trybunału Konstytucyjnego ustawodawca na mocy ustawy z dnia 19 czerwca 2020 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2020 r., poz. 122, dalej jako ustawa nowelizująca) dodał do ustawy emerytalnej art. 194i, zgodnie z którym do ustalenia podstawy obliczenia emerytury, o której mowa w art. 24, ubezpieczonego urodzonego w 1953 r., nie stosuje się przepisu art. 25 ust. 1b, jeżeli wniosek o przyznanie tej emerytury zgłosi w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej pod warunkiem że prawo do emerytury przed osiągnięciem wieku emerytalnego ma ustalone na podstawie wniosku złożonego przed dniem 1 stycznia 2013 r.

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.